

PREDLOG PREDLAGATELJA

Izvršni svet skupščine občine Ljubljana Vič-Rudnik je na svoji 7. seji dne 11. 6. 1986 obravnaval Osnutek odloka o razglasitvi petih podružničnih cerkva za kulturne spomenike in sklenil, da ga posreduje zborom skupščine občine v obravnavo in sprejem.

IZVRŠNI SVET

osnutek

Na podlagi 18. člena zakona o naravni in kulturni dediščini (Ur. l. SRS št. 1/81), 79. in 84. člena statuta občine Ljubljana Vič-Rudnik (Ur. l. SRS št. 13/86) ter na predlog Ljubljanskega regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine je skupščina občine Ljubljana Vič-Rudnik na seji zbora krajevnih skupnosti dne in na seji zbora krajevnih skupnosti dne sprejela

ODLOK

o razglasitvi petih podružničnih cerkva za kulturne spomenike

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Z namenom, da se ohrani zgodovinsko izročilo, kulturne in estetske vrednote ter zagotovi usklajen nadaljnji razvoj, se razglašajo za kulturne in zgodovinske spomenike z lastnostmi umetnostnih in arhitekturnih spomenikov naslednje podružnične cerkve (v nadaljnjem besedilu spomeniki):

1. Cerkev sv. Petra na Dvoru pri Polhovem Gradcu:

Zgrajena je bila na prelomu gotike v renesanso, dograjena 1548. leta. Je ena izmed slovenskih katedral in temeljev slovenskega cerkvenega stavbarstva. Objekt je velikih dimenzij z izredno bogato ornamentnim šilastoločnim portalom iz l. 1543. Mogočen notranji ladijski prostor je prekrit z ornamentiranim lesenim stropom z letnico 1577. Zlati stranski oltarji so iz 17. stoletja glavni oltar pa kvalitetno delo delavnice Facia iz l. 1739.

2. Cerkev sv. Jakoba v Strahomeru:

Zgrajena je bila 1495, prdelana v 17. stoletju. Objekt ima kvalitetne freske iz poznega srednjega veka, lep primer zlatega glavnega oltarja iz sred. 17. stoletja ter odlično rezbarsko izdelan stranski oltar. Celota predstavlja domače ljudsko izročilo.

3. Cerkev sv. Nikolaja na Visokem pod Kureščkom:

Zgrajena je bila v gotskem stilu. Objekt je poslikan z izjemnimi srednjeveškimi freskami Janeza Ljubljanskega iz l. 1443. Ikongrafsko predstavlja klasičen primer kranjskega prezbitorija.

4. Cerkev sv. Primoža in Felicijana v Zgončah:

Ima bogato zgodovinsko pričevalnost – gotske osnove ter baročno predelavo arhitekture. Najpomembnejši del opreme te cerkve so srednjeveške freske, ki v celoti prekrivajo prezbitorijalne stene in strop in so delo furlanskih mojstrov iz druge polovice 15. stoletja.

5. Cerkev sv. Ahaca nad Turjakom:

Dograjena je bila v prvi polovici 15. stoletja. Pomeni primer zgodnejše variante dvoranske gotske arhitekture z gotsko oltarno plastiko in stensko poslikavo. Cerkev je bila zgrajena v povezavi z matično posestjo turjaških grofov ter njihovo zgodovino v bojih s Turki.

II. OBSEG NARAVNEGA SPOMENIKA IN IMETNIKI

2. člen

Spomeniki iz 1. člena stoje na zemljiščih v naslednjih katastrskih občinah z naslednjimi parcelnimi številkami in izmero po stanju v zemljiški knjigi maja 1986:

Spomenik	k. o.	VI. št.	Par. št.	Kultura	Izmera	Imetnik
1. cerkev sv. Petra	Babna gora	134	2	cerkev	1262	Rimokat. žup. P. G.
2. cerkev sv. Jakoba	Vrbljenje	615	120	cer. in dvor.	406	Rimokat. žup. Tomišelj
3. cerkev sv. Nikolaja	Zapotok	60	82	cer. in dvor.	486	Rimokat. žup. Ig.
4. cerkev sv. Prim. in Fel.	Selo Rob	91	67	cer. in dvor.	569	Rimokat. žup. Rob
5. cerkev sv. Ahaca	Turjak	21	83	cer. in pokop.	1719	Rimokat. žup. Turjak

3. člen

Vplivna območja spomenikov se opredelijo in urejajo s prostorskimi deli družbenih planov občine na podlagi strokovnih osnov Ljubljanskega regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine.

4. člen

Grafični prikazi spomenikov v merilu 1:2880 so kot priloga sestavni del odloka. (Na vpogled so v komiteju za družbene dejavnosti, Trg MDB 14.)

III. VARSTVENI REŽIMI

5. člen

Za vse spomenike velja enoten varstveni režim, ki prepoveduje vse posege na spomenikih razen tistih, ki so potrebni pri rekonstrukciji, sanaciji in prezentaciji objektov in so dovoljeni po predhodnem soglasju Ljubljanskega regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine.

IV. RAZVOJNE USMERITVE

6. člen

Spomenikom se bo zaradi njihovih kulturnih, zgodovinskih, estetskih in znanstvenih vrednot zagotavljal nadaljnji obstoj ter dostopnost javnosti.

V. NADZOR

7. člen

Strokovne naloge v zvezi z varstvom spomenikov opravlja Ljubljanski regionalni zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine.

8. člen

Občinski upravni organi morajo preprečevati posege, s katerimi bi se utegnile spremeniti v tem odloku opredeljene lastnosti spomenika.

Za nadzor nad izvajanjem tega odloka je pristojna Mestna uprava inšpekcijskih služb

VI. KONČNE DOLOČBE

9. člen

Upravni organ, pristojen za premoženjsko-pravne zadeve

10. člen

Odlok začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Številka:

Predsednik

Datum:

skupščine občine

Ljubljana

Vič-Rudnik

Peter Vrhunc

obrazložitev

Varovanje naravne in kulturne dediščine ureja zakon o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS 1/81), ki tudi nalaga občinski skupščini, da dediščino posebne vrednosti, ki se nahaja na njenem območju, razglasi za kulturni in zgodovinski spomenik oziroma naravno znamenitost. Z razglasitvijo dobi spomenik oziroma znamenitost strožje pravno varstvo.

Predlog za razglasitev petih podružničnih cerkva za kulturni spomenik z lastnostmi umetnostnega in arhitekturnega spomenika je podal Ljubljanski regionalni zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine in ga utemelji z naslednjo obrazložitvijo: Na vseh petih podružničnih cerkvah že tečejo akcije sanacije in prezentacije, kar imata v programu Ljubljanska kulturna skupnost in Kulturna skupnost Slovenije. Razglasitev za spomenik je pogoj za nadaljnjo zagotavljanje finančnih sredstev.

1. Cerkev sv. Petra na Dvoru pri Polhovem Gradcu je ena izmed slovenskih katedral in temeljev slovenskega cerkvenega stavbarstva, zgrajena na prelomu gotike v renesanso. Je velikih dimenzij (dolga 37 m, široka 22 m in visoka 25 m) krita z visoko strmo dvokapno streho. Stene v ladji so členjene z visokimi gotskimi okni ter šilastoločnim portalom na južni steni. Na čelni steni, visoki in gladki je izredno bogat nizek v pravokotnem okvirju s plitvimi reliefi geometrijsko in figuralno ornamentiran šilastoločni portal, delo Gregorja Rüchensteina 1543. leta. Mogočen notranji ladijski prostor je razdeljen z dvema vrstama ločno povezanih stropov v 3 ladje, pokrit z lesenim ravnim stropom, ornamentiranim s psevdorebrasto dekoracijo in zgodneslovenskimi napismi: »DVOS SSO eni fustobi« in »Tvoie ienu gvelbanie« z let. 1577. Na ladijski steni slavoločne stene stojita ob obeh straneh lopi, pod katerima so freske, ki so po motivu sprva nadomeščale stranske oltarje. Šest lesenih zlatih oltarjev, ki so nastali med leti 1638–1644 je postavljenih v prostoru ob slopih. Glavni oltar sv. Petra je kvalitetno delo Facia iz l. 1739, slike Metzingerjeve. Odličen je tudi stranski obstenski oltar sv. Valentina iz l. 1627 z mlajšimi kipi ljublj. frančiškanske delavnice (zač. 18. st.). Ob obeh notranjih straneh prezbiterija je po ena galerija, povezana z emporami. V glavni osi v središču prostora visi s stropa dvostranski kip matere božje z detetom (iz pol. 18. stol.) Prižnica je kamnita, stoji samostojno na stebru.

2. Cerkev sv. Jakoba v Strahomeru z značilnim domačim ljudskim izročilom, povezanim s pojno srednjeveško umetnostjo stoji ob vzhodni Krima na obrobju Ljubljanskega barja. Cerkevni prostor omejuje nizek zidec. Na čelno fasado prislonjen čokat zvonik z biforo v lini in čebulasto, v zaključku piramidalno oblikovano streho, služi v podnožju za prehod v cerkev.

Prezbiterij je širok ter ima 5/8 zaključeno apsidno. Tloris ladje je skoraj kvadraten, prehaja skozi širok slavolok v nizek prezbiterij, krit z obokom, ki ima zvezdasto, s plitvim grebenom poudarjeno mrežno členitev iz 17. stol. Strop v ladji je nizko banjast in sekundaren. Cerkev je bila posvečena leta 1495, predelana v 17. stoletju. Na severni steni je realistično upodobljen Pohod 3 kraljev (delno še pod ometom) z vključenimi žanjskimi motivi iz zadnje četrtine 15. stoletja. Stensko opremo dopolnjujeta glavni oltar sv. Jakoba; lep primer »zlatega oltarja« iz 1/2 17. stoletja ter odlično rezbarsko izdelan stranski oltar sv. Antona Padovanskega, ki ga v celoti oblikuje mesnati akant iz zač. 18. stoletja. Pomemben je tudi Križev pot – občuteno delo 2. pol. 18. stoletja.

3. Cerkev sv. Nikolaja na Visokem pod Kureščkom je po dimenzijah skromna gotška cerkvica, stoji na vrhu griča nedaleč od vasi

Visoko. Čokat zvonik je pokrit s piramidalno streho in prislonjen v os čelne fasade. Vhod v pravokotni ladijski prostor vodi skozi zvonikovo lopo. Prezbiterij je 5/8. Kritina so skodle. Najpomembnejši umetnostni element, ki ga ima objekt, so njegove freske. Na severni zunanji steni ladje je poleg Kristofa freska Luxurie, podoba nage plesoče žene, ki ji kači sesata prsi, hudič pa vleče z verigo. Ikonografsko je to izjemna srednjeveška upodobitev. Notranjščina ima ravnostropno, z lesenim patroniranim cik-cak poznogotskim ornamentom krito ladjo (17. stol.). Slavoločna šilastoločna stena je vsa opremljena s freskami, enako tudi celoten, križatorebrasto obokani svod ter celotno ostenje. Ikonografsko je klasičen primer kranjskega prezbiterja. Avtor fresk je slikar Janez ljubljanski – 1443 l. V notranji prostor se poleg dominantne živopisanosti stenske in stropne poslikave vključuje glavni oltar, izdelan sredi 17. stol. ter poznogotski (omara).

4. Cerkev sv. Primoža in Felicijana stoji na robu strmega grebena, ki se dviguje nad Rabsko dolino. Cerkev je majhnih dimenzij: 6.08 m × 9 m × 5.86 m. Zahodni stranici je prislonjen čokat zvonik, ki se zaključuje z biforno lino. Krit je s čebulasto streho. Pod zvonikovo lopo je bogat, mediteransko občuten kamnit, z gotskim zoborezom členjen šilastoločni portal. Južna stranica je členjena s pravokotnim gladkim portalom in baročnim oknom. Severni steni je prizidana kapela. 5/8 zaključen prezbiterij ima (zazidana) šilastoločna okna. Zidava prezbiterija in ladje je v značilnih plasteh. Ladja je v notranjščini barokizirana. Kor sloni na 2 kvadratnih slopih (18. stol.). Najpomembnejši del cerkvene opreme so srednjeveške freske, ki v celoti prekrivajo prezbiterialne stene in strop. Motivno so podrejene ikonografskemu kanonu kranjskega prezbiterija zgodnjega obdobja. Izstopa motiv Kristus v mandorli, ki nosi v ustih meč, ki se končuje z lilijo. Stilno so freske furlanskih mojstrov sredi 15. stole. Objekt ima bogato zgodovinsko pričevalnost: kontinuiteto z antiko: v neposredni bližini je potekal rimski limes; s srednjim vekom: pridatki ob skeletih, najdenih v ladji; umetnostno-prostorsko povezavo, ki predstavlja stičišče mediterana z osrednjim slovenskim prostorom, kar kaže portal pod korom v zahodni stranici.

5. Gotska cerkev sv. Ahaca stoji na vrhu gozdnatega Malega Ločnika. Samostojno stoječi mogočni zvonik s piramidalno streho je služil protiturski obrambi. Cerkev je bila zgrajena v povezavi z matično posestjo Turjaških grofov ter njihovo zgodovino v bojih s Turki. Stilno je arhitektura primer zgodnejše variante dvoranske gotške arhitekture s križatorebrastimi oboki na oktogonálnih nosilcih. Centralni prostor je še prvobiten, prizidave so vidne le v prezbiterialnem delu. Križni oboki imajo konzolne zaključke, izdelane v kamniti plastiki, ki se stilno povezuje s srednjeevropskim parlerijskim kamnosekim vplivom zgodnjega 15. stoletja. Stene izkazujejo pod sedanjim beležem prvotno polihromacijo. V interieru je oltarna plastika časovno opredeljena z gotiko; skupina Križanja, tipičnega, že originalno polihromiranega oltarja 17. stoletja do Potočnikov predstavitve oltarne fresko dekoracije.

Pravne obveznosti in odgovornosti imetnikov spomenika ter vlogo strokovne organizacije, ki nastopa do imetnika zaradi zaščite spomeniško varstvenih interesov, določa zakon o varstvu naravne in kulturne dediščine. Posebno pomembne določbe akta o razglasitvi so določbe o režimih varovanja, katerih namen je ohraniti obstoječe lastnosti spomenika. Za kršitev določb tega odloka se smiselno uporabljajo kazenske sankcije, predpisane z Zakonom o naravni in kulturni dediščini ter drugimi posebnimi predpisi. Upravni organi občine imajo pomembno vlogo pri nadzoru nad izvajanjem razglasitvenega akta. Pri vseh upravnih odločitvah o kakršnemkoli poseganju v spomenik morajo spoštovati in uveljavljati varovanje razglašenega spomenika. Upravni organi, pristojni za nadzor in za upravo kazenski oz. kazenski pregon morajo pri svojem delu poudarjeno preprečevati dejanja in ravnanja, ki bi ogrožala vrednote spomenika.

Stroške izdelave strokovnih osnov pokriva občina, za kar so zagotovljena sredstva v proračunu za leto 1986. Stroške sanacije pokriva Ljubljanska kulturna skupnost in Kulturna skupnost Slovenije, za kar so planirana sredstva v višini 91.000.000 din za obdobje 1986–1990.

Stroški postavitve oznak spomenikov bodo kriti iz proračuna občine, vendar zneski še niso znani, ker so oznake šele v izdelavi.